

“L’hora mundana”

per JOSEP MONTANYÀ i BUXADÉ

*L'autor d'aquest article fou dels qui es passejà,
durant vint-i-cinc anys, pel carrer Major de Berga, de 7 a 8,
amb la “colla del Mossèn”, parlant del “diví” i de “l’humà”,
sota la pluja o el fred, i amb “l’ull” del règim a l’aguait.*

Mossèn Josep Armengou fou destinat pel bisbe a la seva ciutat natal, Berga, cap a finals dels anys quaranta. Amb motiu d’un canvi amb Josep Llucià que era coadjutor i Mestre de Capella, el qual va ser traslladat a Solsona en circumstàncies bastant dramàtiques que ara no és el cas d’analitzar.

Mn. Armengou sempre va creure que la seva vinguda a Berga es degué a la simpatia que li professava el llavors Arxiprest, Mn. Josep Serra i Sala, zelós rector que li havia encarregat l’any anterior els sermons del novenari de les ànimes. El novenari de les ànimes que se celebrava a finals d’octubre per finalitzar-lo en la diada de Tots-Sants, havia estat envoltat d’una teatralitat ben singular, essent-ne exponent el famós teló de les ànimes que cobria tot el retaule de l’altar major els dies del novenari. Es tractava d’una monumental pintura escenogràfica del purgatori, la Verge del Carme i la Santíssima Trinitat, sense cap valor apreciable i que desaparegué amb la guerra. Ara bé, els predicadors del novenari de Berga, eren escollits d’entre els oradors de retòrica més buida i grandiloqüent del bisbat i la seva missió no era altra que fer omplir de gom a gom les naus de l’església d’un públic fascinat

pels seus crits i truculències des de la trona. Succéi que els sermons de Mn. Armengou d’aquell any, amb el seu estil planer i convincent i sense seguir la moda imperant, tingueren un èxit inesperat que va cridar l’atenció del rector d’aleshores. En conseqüència, l’any vinent en produir-se la vacant de Mn. Llucià i havent consultat el bisbe a l’Arxiprest de Berga sobre la persona idònia per ocupar-la, no va dubtar gens ni mica el rector en recomanar Mn. Armengou com a nou coadjutor i Mestre de Capella de Música. Es cregué que calia incorporar a la parròquia un sacerdot més obert i amb una nova manera de fer les coses cara als fidels del que llavors era comú entre el clergat.

El carrer Major

Mn. Josep Armengou sempre va tenir una estima a aquesta artèria de la ciutat de Berga. Sospito que la causa primera fou que ell visqué sempre en una casa d’aquest carrer, al centre mateix de Berga, des d’on pogué copsar els fets, bons o dolents, que es manifestaven a la rua del carrer més concorregut. I remarco això, perquè sempre molta gent ha relacionat el carrer Major amb la se-

va càrrega de frivolitat, xafarderia, exhibicionisme, i misèries humanes al descobert, més que no pas com a lloc de trobada amb els amics per a conrear les relacions socials i també sentimentals de les persones, agrupant la gent segons les seves idees i afeccions. Des de la seva arribada a Berga, i un cop complertes les obligacions del ministeri sacerdotal i també les altres que s’imposava voluntàriament, les musicals i les intel·lectuals, Mn. Armengou eixia cada dia de set a vuit del vespre de casa seva amb la finalitat de passejar amunt i avall del seu carrer Major, com una estona de lleure que amb el seu bonhumor havia anomenat “hora mundana”. Procurava conversar i esbargir-se amb la gent que volia anar amb ell. No féu mai accepció de persones, tenia sempre una paraula amable per a tothom, però inevitablement la “colla del Mossèn” sense proposar-s’ho expressament s’anà nodrint de les persones mé afins als seus idearis religiosos que en aquella època en podíem anomenar conciliaris “avant la lettre”, car el Vaticà II tardaria encara molts anys en convocar-se. També els que simpatitzaven amb els corrents socials i polítics —sincerament democràtics— que el Mossèn impulsa-

JOAN CORTINA

L'ambient de l'època tendia a la grisor.

JOAN CORTINA

De set a vuit Mn. Armengou "obria el despatx" a tothom.

va. Mn. Armengou va ser sempre un home molt avançat socialment, i en això no es cansava de dir que l'havia inspirat el seu malaguanyat amic Pere Tuet, assassinat durant la guerra. Perquè Mn. Pere Tuet a més a més de bon poeta i escriptor, havia estat un gran propagandista del que llavors s'anomenava doctrina social de l'Església, tan necessària per donar resposta a l'agitació que desembocaria en la guerra civil.

Però el camp al qual Mn. Armengou es lliurà amb un proselitisme que avui en la perspectiva dels anys resulta exemplar, si tenim en compte el perill que repre-

sentava per a ell i els altres que el seguien, a causa de la repressió que exercia la dictadura franquista, fou el del catalanisme polític, la defensa de la llengua perseguida i les llibertats de Catalunya. Amb oportunitat o sense no es cansava mai de manifestar les seves opinions fent cas omís de la fiabilitat de la gent que l'escoltava. No cal dir que les seves campanyes li costaren greus contrarietats i disgustos en l'ambient polític enrairit de l'època, agreujat pel fet que l'Església oficial no afavoria gens aquestes posicions, amb un bisbes nomenats per mitjà del dret de regalia exercit abu-

sivament pel dictador, els quals serien sempre dòcils a la política de castellanització del país.

La "colla del Mossèn" com ens deia la gent i de la qual jo vaig ésser dels primers en formar-ne part, potser a causa del fet que a les set de la tarda jo plegava del meu treball i ens trobàvem amb el Mossèn a l'hora precisa que ell eixia de casa, va anar-se ampliant amb tothom qui volia gaudir de la seva amistat i conversa. Si no es va fer mai exclusions de ningú, molt menys encara es va pretendre que fos una capelleta seguint un mal costum de Berga. Fou un grup obert, del qual únicament s'autoexcloïen els qui no combregaven amb nosaltres o els oportunistes pels quals la possibilitat de ser fixats o vigilats pel Règim a causa d'aquella amistat els contrariava per les seves ambicions.

No cal dir que després d'aparèixer *Justificació de Catalunya*, Mn. Armengou seria perseguit i molestat, salvant-lo de la policia la valentia del seu bisbe, el Dr. Enrique Tarancón, que va deturar les pressions davant la Nunciatura per a obrir-li un procés.

Per les circumstàncies esmentades, la colla va ser sempre molt reduïda, sense que hi veiéssim mai els "nacionalistes de tota la vida" que han sortit a la llum com els cargols, amb la democràcia instaurada, un cop passada la tempesta. Ara bé, l'amical fidelitat envers el Mossèn i tot el que representava de lluita per les llibertats nacionals, va perdurar fins a la seva mort l'any 1976, just quan s'obria un temps esperançador pel nostre país.

L'ambient de l'època

M'interessa donar relleu al que el pensament i la manera d'actuar de Mn. Josep Armengou va representar dins l'ambient d'una època caracteritzada per la grisor i la mediocritat més gran en els estaments religiosos, com els socials i polítics del país. Hi havia dies que en eixir al carrer Major, Mn. Armengou ofegat per aquest ambient tan depriment, ens saludava amb un "*doneu-me notícies esperançadores, encara que siguin falses*". Ell fou un receptor incansable de publicacions clandestines de tot el ventall de l'esquerra a l'exili, àdhuc de les més oposades a la seva condició de capellà. No sé pas com s'ho feia, però ho llegia tot i estava sempre al corrent del que succeïa ací i més enllà de les fronteres. Des del punt de vista catòlic havia estat un seguidor fidel dels escriptors confessio-

JOAN CORTINA

La "colla del mossèn" féu quilòmetres pel carrer Major.

nals francesos més avançats en aquells moments concrets. Recordo que ens passàrem durant anys la famosa revista *Esprit* d'Emmanuele Mounier, així com obres de Maritain, Bernanos, Péguy, etc. En la migrada producció llegible del nostre país, teníem *El ciervo*, *Bolentín de la HOAC*, *Foc Nou*, *Serra d'Or*, pel que respecta als cristianisme més compromès. Com tots els liberals i demòcrates també llegíem *Destino*, la madrilenya *La Codorniz* pel seu humor, i d'altres publicacions ben comptades que feien grans esforços per burlar la censura imposada pel Règim.

I si ens referim a l'ambient religiós de casa nostra, encara era més frustrant. La col·laboració de bona part del clergat i les institucions eclesiàstiques amb el franquisme es manifestava quotidianament. Els més oberts volien justificar-la com un mal menor davant preteses malvestats que vindrien en cas contrari. Eren els clàssics "profetes de calamitats" als quals es referia el Papa Joan XXIII. "Si això va continuant així, deia sovint Mn. Josep amb la seva ironia, *l'Esperit Sant haurà de fer moltes hores extraordinàries per tal de redreçar aquesta situació.*"

Una injecció d'optimisme per a tots fou l'anunci de la convocatòria del Concili Vaticà II, per més que els anys següents a la seva cloenda, foren d'una angoixant lentitud en l'aplicació de les constitucions i acords. En tot cas no hi ha pas dubte que va contribuir de manera decisiva a canviar les idees estàtiques del maridatge Església-Règim, amb la posició oficial de l'Església preparant la transició democràtica que s'esdevindria a la mort del dictador.

Mn. Josep Armengou, que va exercir com un nou peripatètic el seu mestratge passejant amunt i avall del carrer Major, no va claudicar mai en les seves conviccions i cal dir que tampoc no va exigir mai de ningú una fidelitat absoluta a la seva manera de pensar i actuar. Fou sempre profundament respectuós amb totes les opcions que es bellugaven a l'exili i a la clandestinitat de l'interior, en vistes a una restauració democràtica posant com a premissa la convivència.

Anecdotalari

Una amistat tan llarga i duradora amb Mn. Armengou, persona dotada d'una agudesesa, ironia i bon humor vertaderament extraordinaris, tal com reflecteixen els seus escrits, havia de ser testimoni de moltes anècdotes, algunes de les quals

Mn. Armengou protestà per la visita de Franco a Berga, marxant de la ciutat per anar a Cal Rovira de Sagàs.

no són reproduïbles per viure encara molts dels seus protagonistes.

Com que no tinc espai per fer-ne una antologia, en contaré una de bastant significativa.

Fou quan la visita de Franco a Berga, l'any 1966. Tothom sap que Mn. Armengou va marxar de la ciutat aquells dies com a protesta, cosa que també feren altres persones. Mn. Armengou era un gran afeccionat al teatre, així com a totes les manifestacions de la cultura i per aquells dies Televisió Espanyola emetia uns espais setmanals que en deia "Estudio 1" dedicats al millor teatre i no cal dir que interpretats per bons actors i actrius. Mn. Armengou veia aquestes emissions fins que —com ell deia— el vencia la son. Casualment aquella setmana havien representat a la petita pantalla *El rinoceró* d'Eugène Ionesco, obra que dintre el teatre de l'absurd propi d'aquest autor és una denúncia i una sàtira de l'estupidització i la massificació de la gent, car en virtut d'això en l'obra tothom es va tornant rinoceró. Surten rinoceronts arreu, ja que es pensa i s'actua igual, uniformement. Vet aquí que, passejant pel carrer Major, vam trobar una senyora —una bleada— que va demanar-li si havia vist aquella obra de teatre i la seva opinió. "Sí senyora —contestà el Mossèn— *la vaig veure i em va agradar molt perquè era ben escaient davant el que passa al país.*" Llavors, sense que vingués a tomb, la senyora li diu: "*Escolti, Mossèn Josep, em vaig assabentar que vosté va marxar de Berga pel Franco. Ho trobo molt estrany,*

i em vol dir per què ho va fer?." "Senyora —replicà el Mossèn— *ho vaig fer perquè tenia molta por de tornar-me rinoceró.*"

Final

Sobre l'experiència tan enriquidora per a tots els qui gaudiren de l'amistat de Mn. Armengou al carrer Major durant més de vint-i-cinc anys en podríem parlar més llargament encara. Només he pretès donar, sense que això pugui ésser exhaustiu, una lleugera idea del que significà aquesta faceta de Mossèn Armengou, ometent-ne tantes d'altres de la seva rica i excepcional personalitat en la vida de Berga i Catalunya. Serveixi de testimoni de l'esperit d'una època ben grisa i lamentable que, com deia molt bé Mn. Armengou, ens va destruir i eixalar a tots els qui pensàvem pel nostre compte i que no fèiem cap cas de les mentides oficials que els poders llavors imperants ens insuflaven cada dia, sobretot a través dels mitjans de comunicació sotmesos a la més rigurosa censura. Un temps, que gràcies a Déu, és incompreensible per a les noves generacions i que esperem que no torni mai més pel que va significar de negació dels més elementals drets humans i privació de llibertat.

Josep Montanyà, estudiós de temes berguedans.